Feirmeoireacht i bhFine Gall, Traidisiún Bródúil

Táirgeadh bia san am atá thart agus san am atá i láthair a fhiosrú (Rang a Cúig agus a Sé)

©NGosson Agri

Blas Fingal's Food Heritage

An Chomhairle Oidhreachta
The Heritage Council

Comhairle Contae Fhine Gall
Fingal County Council

Oidhreacht Bia Fhine Gall

Fáilte go Blas, tionscadal Oidhreachta Bia Fhine Gall! I bhFine Gall tá traidisiúin láidre againn maidir le gairneoireacht, feirmeoireacht agus iascaireacht. Cuimsíonn ár n-oidhreacht bia gach rud ó oidis seantuismitheoirí, cócaireacht agus acraí, bealaí traidisiúnta feirmeoireachta agus iascaireachta, go béaloideas, an gorta, agus ainmneacha páirce.

Cistin Theach an Droichid Nua

Cad é Blas?

Scrúdaíonn, taifeadann agus comhroinneann BLAS traidisiúin, dearcthaí, creidimh agus cleachtais a bhaineann leis an gcaoi a dtáirgeann agus a ithimid bia agus cuireann sé traidisiúin bia éagsúla i láthair lucht féachana nua.

Cad é mapa scéala dhigiteach oidhreacht bia Fhine Gall?

Mar chuid den tionscadal, tá suíomh gréasáin and mapa scéala digiteach cruthaithe againn a dhéanann ceiliúradh ar oidhreacht bia i bhFine Gall, atá mar chuid dár stair shóisialta. Ar an mapa scéala tá cuimhní bia a bailíodh ón bpobal i bhFine Gall, seanghrianghraif, agus oidis.

Conas is féidir le scoileanna páirt a ghlacadh i dtionscadal Blas?

- Iarrtar ar dhaltaí iontráil dialainne a scríobh mar fheirmeoir i bhFine Gall.
- Iarraimid ar mhúinteoirí iontráil ranga a chur isteach nó trí iontráil aonair dialainne a roghnú mar ionadaí don rang.
- Déanfar ionadaíocht ar rogha aighneachtaí ar shuíomh gréasáin Blas.

Buaigh turas scoile go Teach agus Feirme an Droichid Nua!

Cuirfear gach rang a sholáthraíonn a gcuid oibre i gcrannchur duaise le haghaidh turas ranga ar **Theach agus Feirme an Droichid Nua.**

Treoir Mhúinteora

Forbhreathnú ar an gCeacht

Ranganna	Abhar	Snáithe	Snáithaonad	Naisc Churaclaim	Naisc Traschuraclaim
Rang a Cúig agus Rang a Sé	Stair	Staidéir áitiúla	Mo cheantar tríd na haoiseanna	Cuirfear ar chumas an linbh: • staidéar a dhéanamh ar thréimhse/tréimhsí i stair an tsráidbhaile áitiúil, an bhaile mhóir, baile fearainn na cathrach	• Tíreolaíocht • Béarla • Inniúlacht Dhigiteach
		Scéal	Scéalta ó shaol na ndaoine san am atá thart	• éisteacht le daoine áitiúla ag insint scéalta faoin am atá caite acu • scrúdú a dhéanamh agus tosú ar tátail a dhéanamh ó roinnt fianaise ábhartha simplí	
		An saol, an tsochaí, an obair agus an cultúr san am atá thart	An saol in Éirinn sa 19ú haois agus tús an 20ú haois	• aithne a chur ar ghnéithe de shaol na ndaoine seo – bia agus feirmeoireacht • fianaise ó na tréimhsí a ndearnadh staidéar orthu a scrúdú agus dul i dtaithí air, go háirithe fianaise atá le fáil go háitiúil	

Ceacht: 'Feirmeoireacht Fhine Gall – Traidisiún Bródúil' (Táirgeadh Bia Fhine Gall san am a chuaigh thart agus san am i láthair)

Acmhainní: Clár Bán, Bileog Gníomhaíochta: 'Dialann Feirmeoir Fhine Gall' (Lch 6 den phlean ceachta seo), Grianghraf de Baint Torthaí c.1940, Feirm Torthaí Lambs (Lch 7 den phlean ceachta seo), físeán 'An Teach Mór', agus an taifeadadh fuaime '*Picking sprouts, topping and binding carrots*, *Ros 1940idí-60idí'* (Mary Leonard Lowndes, Sord. Ó Maurice O'Keeffe, taifeadtaí Irish Life & Lore, Sraith 1 Fhine Gall) ar fáil ar shuíomh gréasáin Blas anseo.

Torthaí foghlama:

Cuirfear ar chumas na ndaltaí:

- Aimsigh ceantar Fhine Gall agus Theach agus Feirme an Droichid Nua, ar léarscáil
- Sainaithin roinnt bailte i bhFine Gall
- Cosúlachtaí agus difríochtaí idir táirgeadh bia (buaint, stóráil agus inbhuanaitheacht) san am a chuaigh thart agus sa lá atá inniu ann a aithint
- Cuir a saol i gcomparáid le saolta daoine san am a chuaigh thart
- Scrúdú a dhéanamh ar fhianaise stairiúil shimplí
- Scríobh faoi shaol feirmeoir i bhFine Gall san am a chuaigh thart

Réamhrá

Aimsigh an Bia

1. Iarr ar na daltaí mar rang/i ngrúpaí, Google Maps a úsáid chun ceantar Fhine Gall i mBaile Átha Cliath a aimsiú. Iarr orthu sé bhaile i bhFine Gall a aimsiú agus a liostú.
2. Ansin iarr ar na daltaí Teach agus Feirme an Droichid Nua a aimsiú.
3. Ansin taispeáin an sliocht físe seo do na daltaí anseo 'An Teach Mór' ó shuíomh gréasáin Blas faoi bhia san am a chuaigh thart i dTeach an Droichid Nua, Domhnach Bat, Co. Bhaile Átha Cliath.
4. San fhíseán seo, labhraíonn an léiritheoir Cathal Dowd-Smith faoi Theach an Droichid Nua san am a chuaigh thart agus an áit a bhfuair an fhoireann a gcuid bia. Iarr ar na daltaí Google Maps a úsáid mar thagairt chun a léarscáil shimplí féin a dhéanamh, agus iad ag breacadh síos cad as ar tháinig an bia.
   (Baile Átha Cliath - earraí grósaeireachta ar nós liomóidí agus oráistí; bácús Shoird - arán; Binn Éadair agus Na Sceirí - iasc).

Forbairt

Ansin agus Anois

Foinsí Stairiúla

Baint torthaí c.1940 Feirme Torthaí Lambs, Le caoinchead Mhúsaem Chumann Staire Dhomhnach Bat

1. Taispeáin an íomhá 'Baint Torthaí' do na daltaí (Is féidir leat cóip den phictiúr a fháil ar leathanach 7 den cheacht seo nó ar shuíomh gréasáin Blas anseo.
2. Ansin seinn an taifeadadh fuaime "*Picking sprouts, topping and binding carrots, Ros 1940idí-60idí*" (Mary Leonard Lowndes, Sord. Ó Maurice O'Keeffe, taifeadtaí Irish Life & Lore, Sraith 1 Fhine Gall) ar fáil anseo.
3. Iarr ar na daltaí, i ngrúpaí, meabhairmhapa 'Táirgeadh Bia Fhine Gall san Am atá thart' a chruthú, a thaispeánfaidh an méid a d'fhoghlaim siad ón dá fhoinse stairiúla faoi bhia san am a chuaigh thart.
4. Ansin tabhair cuireadh do na grúpaí a meabhairmhapaí a roinnt leis an rang. (Is féidir le daltaí a gcuid meabhairmhapaí a tharraingt nó is féidir leo meabhairmhapaí digiteacha a chruthú trí úsáid a bhaint as gineadóirí meabhairmhapa ar líne m.sh. Popplet).

Spreag na daltaí le smaoineamh ar chuid díobh seo a leanas:

• Uirlisí a úsáideadh • Teicneolaíocht • Meaisíní • Margaí/siopaí	• Pacáistiú bia • Stóráil • Cineálacha bia atá ar fáil • Iompar bia

5. Iarr ar na daltaí, ina ngrúpaí, agus iad ag tarraingt ar an sliocht físe, íomhá agus foinse fuaime, comparáid agus codarsnacht a dhéanamh idir an difríocht atá idir táirgeadh bia inniu agus a bhí san am a chuaigh thart. Iarr orthu meabhairmhapa a chruthú do 'Tháirgeadh Bia Fhine Gall sa Lá Atá Inniu.
   - Déan machnamh ar cad a d'athraigh agus cad a d'fhan mar a chéile?
   - Cad iad na cleachtais inbhuanaithe a úsáidtear san fheirmeoireacht anois? (D'fhéadfadh daltaí uirlisí ar líne ar nós Kiddle a úsáid chun físeáin ghearra d'fheirmeoirí i bhFine Gall inniu a fhiosrú nó a fheiceáil ag Saothróirí Áitiúla – Is Fearr an Saol le Torthaí & Glasraí (fruitnveg.ie).

Roinnt smaointe le plé:

- San am atá thart, fásadh an chuid is mó bia san earrach agus réidh le haghaidh fómhar san fhómhar.
- Sa lá atá inniu ann is féidir bia a fhás ag amanna eile den bhliain trí úsáid a bhaint as polathollláin, tithe gloine agus teicneolaíocht nua-aimseartha chun an teocht agus na coinníollacha fáis a choinneáil ceart.
- San am a chuaigh thart bhí ar dhaoine bia a bhaint nuair a bhí sé aibí agus réidh.
- Sa lá atá inniu ann tá cuisneoirí agus reoiteoirí againn chun bia a chaomhnú agus a stóráil níos faide. Is féidir linn a lán torthaí agus glasraí a fháil i rith na bliana.
- San am atá thart bhí roinnt bia cosúil le guird (m.sh. puimcíní) go maith le stóráil lena gcraiceann crua ach d'fhéadfadh bianna eile a bheith níos deacra a stóráil agus d'fhéadfadh siad lobhadh go héasca. Uaireanta d'úsáid daoine 'teicníc picile' chun glasraí a chaomhnú, mar shampla, glasraí a chur faoi sháile.
- San am atá thart, d'ith formhór na ndaoine an méid a d'fhás siad iad féin, nó cheannaigh siad bia áitiúil ag an margadh áitiúil. I gcás fhormhór na ndaoine, níor thaistil a gcuid bia i bhfad. Níorbh fhéidir é a reoigh ná a chuisniú agus mar sin fuarthas go háitiúil é.
- Mar sin féin, sa lá atá inniu ann ní féidir linn ach bia a fháil ag ollmhargaí agus fiú ar líne. Tá cuid den bhia seo tar éis taisteal ó áiteanna i bhfad uainn – bananaí, abhacáid, líomaí, páiseoga. (Nóta an mhúinteora – is féidir leat iarraidh ar na daltaí a fháil amach cad as ar tháinig siad seo agus glasraí eile, m.sh. Bia-Aistear).

- San am atá thart, ní raibh mórán pacáistíocht ar bhia, mar go bhfuair daoine méideanna beaga bia, de réir mar a theastaigh uathu, ag a margadh nó a siopa áitiúil. Chabhraigh sé seo leo gan a bheith ag stóráil go leor den bhia.
- Sa lá atá inniu ann, toisc gur féidir linn bia a iompar níos faide, agus é a stóráil agus a choinneáil ar feadh i bhfad níos faide, tá i bhfad níos mó pacáistíocht cruthaithe, rud atá díobhálach don chomhshaol.
- Tá i bhfad níos mó cur amú bia sa lá atá inniu ann freisin.

Conclúid

Feirmeoir Fhine Gall – Lá sa saol

Iarr ar na daltaí iontráil dialainne a scríobh mar fheirmeoir i bhFine Gall san am atá thart. Spreag na daltaí le smaoineamh ar chuid díobh seo a leanas:

- Uirlisí
- Teicneolaíocht
- Feirmeoireacht orgánach
- Pacáistiú
- Foirgnimh feirme
- Díoltar táirgí ó mhargaí/ollmhargaí go dtí
- Inbhuanaitheacht
- Iompar bia

Comórtas – Cuir isteach iontráil ranga nó roghnaigh trí iontráil dialainne aonair chun ionadaíocht a dhéanamh don rang. Cuir scanadh nó grianghraf soiléir le sonraí do ranga agus scoile chuig Blas foodheritage@fingal.ie

Bileog Gníomhaíochta: Feirmeoir Fhine Gall – Lá sa Saol

Smaoinigh ar roinnt díobh seo a leanas:

○ Uirlisí ○ Teicneolaíocht ○ Feirmeoireacht orgánach * ○ Pacáistiú	○ Foirgnimh feirme ○ Margaí/ollmhargaí ○ Inbhuanaitheacht ○ Iompar bia

***Feirmeoireacht Orgánach –** feirmeoireacht ar bhealach inbhuanaithe agus neamhdhíobhálach don chomhshaol

Baint torthaí c.1940 Feirme Torthaí Lambs, Le caoinchead ó Mhúsaem Chumann Staire Dhomhnach Bat, Teach an Droichid Nua, Domhnach Bat